FİLİM '74

SİNEMATEK DERNEĞİ
YAYIN ORGANI
ARALIK 1974
SAYI 48
3 LİRA

1970 Sonrası Yönetmenleri

Türkân Şoray
Zeki Ökten
Şerif Gören
Temel Gürsu
İsmet Soydan
Arda Uskan
Aykut Düz

1970 SONRASI YÖNETMENLERİ HAKKINDA...

Türk sineması öylesine az yenilenen, kanı öylesine az tazelenen bir sinemaki, yukarda kullandığımız «1970 sonrası yönetmenleri» deyimi bile insanda, inanmamazlıkla karışık bir heyecan etkisi yapıyor. Tüm dünya sinemalarının aksine, Türk sineması, sürekli yeni yeteneklere, genç heveslere açılacak, onlara olanaklar, fırsatlar verecek yerde kendi içine kapalı kabuğuna sığınmış görüntüsünü yıllar yılı sürdürüyor. Sinemamızda önemli kuşak değişmeleri artık tarihın malı oldu. 1940'lar da Muhsin Ertuğrul'un «tek adam»lığına son veren «geçiş dönemi sinemacıları» kuşağı «Şadan Kâmil, Faruk Kenç, Baha Gelenbevi, Turgut Demirağ, Şakir Sırmalı, Çetin Karambey, vs) hemen ayni yılların tiyatrocular kuşağı (Hadi Hün, Talat Artemel, Sami Ayanoğlu, Kâni Kıpçak, R. Kemal Arduman, Vedat Örfi Bengü ,Cahide Sonku, vs), 50' lerle gelen «sinemacılar» kuşağı (Akad, Atıf Yılmaz, Metin Erksan Memduh Ün, Osman Seden, Orhan Elmas, vs), 1960'larda tazelenen ve yenileri getiren bir sinema hareketi (Halit Refiğ, Ertem Göreç, Nejat Saydam, Ülkü Erakalın, Nevzat Pesen vs. hemen birkaç yıl ardından gelen yeni bir kuşak : Fevzi Tuna, İlhan Engin Tarık Dursun, Ertem Eğilmez, Ülkü Erakalın, Bilge Olgaç, Haldun Dormen, Duygu Sağıroğlu Alpzeki Heper, vs.... İşte sinemamızın belli — başlı kuşak yenilenmeleri bundan ibarettir... 1964 - 66 arasında gerçekleşen son sözünü ettiğimiz değişimden sonra da, yani yaklaşık olarak 10 yıldır, bırakınız bir dalga halinde, tek başına bile sinemaya giren yeni isimler parmakla sayılacak kadar azdır. Bir yeni kuşaktan, bir yeni dalgadan söz etmek olanağı yoktur..

İlk bakışta gerçekten umut kırıcı olan bu duruma karşı, son yılarda sinemaya geçmiş yeni isimleri bir toplu gösteride birleştirmek istediğimizin bizi yönelttiği arayışta, 1970 sonrasında sinemaya başlamış en az yarım düzine ismin varolduğunu gördük. Bu isimler, bir hayli değişik koşullar altında sinemaya başlamışlardı, bir toplu sinemaya giriş hareketine ait değildirler, sinemaya bakışları, sinema anlayışları çok farklıydı. Buna karşı, hepsi de ilginç bazı şeyler ortaya koymuşlar, sinemaya kişisel çabalarıyla birşeyler getirebilmişlerdi. Bunlardan bu gösteride bir araya getirdiğimiz 7'sinin filmleri sinemamızın son yıllarda nerelere yöneldiğini görmek açısından sanırım ilginç olacaktır.

70 sonrasında sinemaya geçen bu 7 yönetmen arasında öncelikle bir yaş ortalaması tutturmak olanaklıdır. Bu ortalama, en genci 25 en yaşlısı 30'ların son basamaklarında olan bu yönetmenler için 30 olarak alınabilir. Kiminin çok uzun bir asistanlık dönemi olmustur (Özellikle Zeki Ökten, Şerif Gören), biri sinemaya oyunculuktan (Türkân Şoray) diğerleri gazetecilik ve fotoğrafçılıktan (Arda Uskan) geçmiştir.. Geri kalanlar, yani Temel Gürsu, İsmet Soydan ve Aykut Düz, sinemayla daha önce çeşitli yollardan bağlantı kurmuşlardır. Temel Gürsu, ilk filminin kazandığı başarıdan sonra piyasaya daha bir profesyonel olarak yerleşmiştir. İsmet Soydan ve Aykut Düz ise, henüz daha bir yerleşmenin, kendilerini kabul ettirmenin çabası içindedirler.. Zeki Ökten sinemayı Atıf Yılmaz'ın yanında öğrenmiştir. Uzun yıllar Yılmaz'la bir

likte çalışan Ökten, 1960'ların sonunda önemsiz bir filme imzasını atmışsa da, sinemaya yönetmen olarak gerçekten girişi, «Kadın Yapar» (1972) filmiyledir.. Bundan sonra Ökten, bazı iş filmlerinin yanı sıra (Bitirim Kardeşler, Hasret, v.s), daha kişisellik bir konuya getirdiği son derece çekici sinema dili ile dikkatleri çekmiştir. Bir süredir bekleyiş içine giren Ökten, bugünlerde istediği sevdiği bir konuyu çekmekle meşguldur. Ökten, sinemamızın geleceği için güven veren isimlerinden biridir..

Şerif Gören de, uzun yıllar Yılmaz Güney'in asistanlığını yapmış, birçok filminin birçok bölümünü (özellikle Güney'in kendisinin oynadığı bölümler) çekmiştir. Gören'in yönetmen olarak ismini taşıyan ilk film, (Vurgunculer» (1970) olmuştur.. Gören, sonraları Güney'le çalışmayı sürdürmüş, son olaylar üzerine de, onun başlayıp çekemediği «Endişe» filmini çekmiştir. Gören'in yönetmenliği üzerinde konuşmak için zaman erkendir..

Türkân Şoray, Türkiye'nin en popüler yıldızı iken, yönetmeliği de denemek isteyen bir kişi olarak, gerçekten ilgi çekici bir durumun sahibidir. Şoray'n önceleri bıyık altından gülmelerle karşılanan davranışı, «Dönüş» gibi birçok başarılı yanı bulunan bir filmin ortaya çıkmasından sonra ciddiye alınmaya başlanmıştır. Şoray, ikinci denemesi olan «Azap»ta ayni başarıya erişememiştir gerçi.. Ama belli bir yönetmenlik hamuru, belli bir sinema duygusu olduğunu göstermiştir. Şoray'ın öylesine sevdiği sinemada, varlığını ilerki yıllarda yönetmen olarak sürdürmemesi için hiçbir neden yoktur.

Temel Gürsu, ilk filmi olan «Dikkat, Kan Aranıyor» (1971) ile dik kati çekmiştir. Değişik konusu ve aksamıyan anlatımı ile film, iş yaptığı gibi bazı eleştirmenlerin de övgüsünden uzak kalmamıştır. Ne var ki, Gürsu bundan sonra ticari sinemaya yaslanmış, çevirdiği bir dizi filmin hiçbiriyle tam bir ilgi toplayamamıştır. Değişik konulara el attığı filmler olsun («Hostes»), bilinen türleri izleyen filmleri olsun («Çocuğumu İstiyorum»), «Dikkat, Kan Aranıyor»un verdiği ümitleri doğrulamamıştır. Gürsu'nun bundan sonra neler yapacağı beklenebilir.

İsmet Soydan'ın ismi, pek duyulmuş değildir henüz.. 70 sonrasında çevirdiği bazı ucuz filmler, kenar bucak sinemalarda ilgi çekmeden oynayıp gitmiştir. 1974'de yaptığı ve Antalya film şenliğine yollardığı «Ölüm Kararı», Soydan'a göre «tamamlanmamış bir film» olmasnıa ve gerçekten de çeşitli yanlışlara düşmesine karşın, birçok açılardan da ilgiye değer bir filmdir ve en azından, Soydan'ın belli bir yönetmenlik kumaşına sahip olduğunu göstermektedir. Soydan da, bundan böyle ilgiyle izlenmesi gereken bir yönetmendir.. Hemen ayni sözler, Aykut Düz için de söylenebilir. 70 sonrasında sessiz sedasız bazı filmlere imza sını atmış olan Düz, ancak son Antalya şenliğine yolladığı «Vur be Ramazan» isimli kurdelasının taşıdığı insancıl mesaj ve düzgün anlatımı ile dikkatleri çekebilmiştir. Düz de, sinemamızın geleceğinde gözlenmesi gerekli isimlerden biri olacaktır sanırız.

Arda Uskan'a gelince.. Bu çok yetenekli fotoğrafının, Milliyet'teki yazıları halâ unutulmayan başarılı ve duygulu gazetecinin ilk filmi «Felek» için olumlu birşeyler söylemek zordur sanırım. Öz olarak ol-

sun, biçim olarak olsun, bizden hiçbirşey getirmeyen, yabancı filmlerin çeşitli etkilerini içeren, özenti kokan bu film, en iyimser bir eleştiriye bile olanak tanımıyor. Tek ilginç yanı olarak, belli bir plastik kaygıdan, zaman zaman zevkli bazı görüntü ve plânlardan sözedilebilir. Ama bu kadarının bir film yapmaya yetmiyeceğini Uskan da biliyor sanırım. Uskan, bilinen niteliklerini ve yeteneklerini daha ciddi olarak düşünülmüş bir sinemanın hizmetini verme olanağını bulursa iyi birşeyler yapabilir..

70 sonrası sinemacıları, yalnız bu 7'si değildir. Vural Pekel, Volkan Kayhan, Taner Oğuz gibi isimler ve daha başkaları da vardır. Onları da ilerde size sunacağımızı umud ediyoruz.

Eksikleriyle, kusurlarıyla 1970 sonrası sinemacılarını izlemek gerekir derim sonuç olarak.. Sinemamızın yarınına uzanan ipuçlarının bazıları, onların elindedir, eminim...

Atillâ Dorsay

TÜRKÂN ŞORAY: OYUNCULUKTAN YÖNETMENLİĞE

Türk sinamasındaki yönetmenlerin, senaryo yazarlarının ve oyuncuların çoğu, bu alana bambaşka çalışmalardan geçip gelmiştir. Doğrudan doğruya sineaaya gönül vermiş, yüklü bir sinema bilgisiyle donanmış, sinemayı vazgeçilmez bir tutku biçiminde görmüş yönetmene senaryo yazarına, oyuncuya rastlamak güçtür. Yönetmenlerimiz kendileriyle yapılan konuşmalarda «sinemaya gitmediklerini, Türk filimlerini pek izleyemediklerini» neredeyse övünerek söylemişlerdir... Senaryo yazarlarımız ise falan şirketten aldıkları «avans» ya da filan şirkete yetiştirecekleri «hikâye» arasında boyuna debelenip dururlar... Oyuncular için önemli olan, «star» yasaları, başyazılarda «ad» sorunu, bir takım magazinlerde «güzel fotoğraf»ın çıkması gibi sinema dışı, sinema sanatıyla uyuşmayacak olgulardır...

Türkân Şoray işte bu ortamda, on yılı aşkın bir süreden beri «yıldız» oyuncudur. Yıldız olmanın tüm gereklerini de taşıyarak... Türkân Şoray'ın oyunculuğu üzerine şunları söylemek isterim: Yıldızlık kurallarına bürünmediği dönemlerde, «Acı Hayat» filiminde olduğunca, Türkân Şoray çok yetenekli bir sinema oyuncusudur. «Vesikalı Yarim» deki oyunu, «Yedi Kocalı Hürmüz» de çizdiği tip yıldızlık - oyunculuk çatışmasının birer karmaşası sayılabilir. Geriye kalan sayısız filimde Türkân Şoray, kendi yıldızlık anlayışının kurbanı olmuştur. Yönetmenlerin de bunda payı büyük kuşkusuz. Bir «Cemo» nun, bir «Asiye Nasıl Kurtulur» un boşa emekler olduğunu söyleyeceğim. Yönetmen, Türkân Şoray'ın oyunculuk yeteneğinden, sanımca, yüzde on yararlanmıştır. Sözgelimi destansı bir aşk hikâyesinde Türkân Şoray'ın kızılderili kadınlarına öykünen giysilerini kabullenmek, görmezden gelmek yönetmenliğin sınırları içine girmemeli. Ama «Cemo» bu yanılışı taşımaktan kurtulamamıştır. Gene «Asiye Naslı Kurtulur» da güzel bir yapıt, Türkân Şoray kurallarıyla harcanmıştır.

Yılmaz Güney'in oyunculuk - yönetmenlik - senaryo yazarlığı alanında gerçek başarısı önce şirketleri, ardından yıldızları tedirgin etmiş tir. İzlediğim kadarıyla yapımcılar kimi yıldızları bu tarz çalışmalara itelemişlerdir. Amaç, seyircinin ilgisini toplamaktır. Oysa Yılmaz Güney'in sinemacılığındaki başarının gizi seyircinin ilgisini çekmekte odaklandırılamaz. Yılmaz Güney, seyirciye ses yönettmeyi amaçladığından, amacı için en tehlikeli denemelere girişebildiğinden önemli ve saygındır...

Türkân Şoray 1972 yılında «Dönüş»le yönetmenliğe başlar. «Dönüş»ün konusu da oyuncunun bir sinema hikâyesinden senaryolaştırılır. «Dönüş» eli-ayağı düzgün, iyi niyetli bir çalışmadır. On yıl geceli gündüzlü filim çevirmiş, birçok çalışmada yönetmeni aşmış Türkân Şoray için başarı olağandır... Ancak «Dönüş» bir adımdır. Ardından ne geleceği bilinmeyen bir adım.

Bu adımın başarısına hayli çabuk alışan yapımcı, Türkân Şoray'ı 1973'te «Azap» filmini yönetmeye zorlar. «Azap», oyuncu Tamer Yiğit'in hikâyesidir.

Türkân Şoray, «Azap»ın çekimine başlar - başlamaz durumu büyük bir ustalıkla sezmiş, filimden vazgeçmeye çalışmıştır. Aynı günlerde «Azap»ı düzeltmem için beni çağırır Türkân Şoray... Her türlü mantık kurallarına sığmayan bir hikâyeyi düzeltmek olanaksızdır... Senaryo, sinema olarak karşımıza çıkar. Çok üzülerek belirtmeli: Türkân Şoray'ın ötesindeki koşullar «Azap» filmini başarısız kılmıştır.

Simdi şu soruyu sorabiliriz: Türkân Şoray yönetmenliğini başarı çizelgesiyle sürdürebilecek midir? Ben, kendi adıma, içtenlikten vazgeçmediği sürece, Türkân Şoray'ın güzel filimler yöneteceğine inanıyorum. On yıllık sinema çalışması, oyuncu Türkân Şoray'ın pekişmesini sinemayı sinemada öğrenmesini sağlamıştır en azından. Yalnız Türkân Şoray, yıldızcılık oynamamalı kanımca. Yılmaz Güney'ın karşısına yapımcı tarafından çıkartılmış bir Türkân Şoray yönetmenliğinden sinamamızın kazanacağı nedir? Soruyu neresinden irdelersek irdeleyelim, yanıt olumsuzdur... Türkân Şoray, bize kendi dünyasını, kendi bakış açısına yatkın konuları aktardığında, bunları kendi gözüyle gösterebildiğinde yönetmenlik niteliğini kazanacaktır.

Türkân Şoray'ın sinemamızda başlı - başlına bir olay olduğuna, bir dönemi kapsadığına, bir duvarlığı tek başına yansıttığına inanıyorum bir de. Yönetmen Türkân Şoray, bu olanaklar çerçevesinde, içtenlikle kendi dünyasını sinemalaştırmalı. «Dönüş» bu umuda teğet geçmiş bir filimdir. Türkân Şoray'ın yeni çalışmaları ilgiyle izlenecek, izlenecek ya, «içtenlik» sorunun kuşku payını da taşıyarak...

Selim İleri

PASQUALE FESTA—CAMPANİLE İLE KONUŞMA.

Önceleri Visconti, Petri Ferreri, Dino Risi gibi yönetmenlerin film leri için senaryo çalışmaları yaptıktan sonra 1963'den beri yönetmenliğe geçen Pasquuale Festa—Campanile, imzasını taşıyan komedi film leri kimsenin pek dikkatini çekmemişti. Ancak son birkaç filminin özel likle Fransa'da ilgi çekmesi nedeniyle Campanile üzerinde konuşulan bir yönetmen oldu. Burada, ECRAN dergisi tarafından, Campanile ile, geçen yıl Türkiye'de «Erkek Dediğin Ne Çalar?- İl Merlo Maschio» ismiyle gösterilen filmi hakkında yapılan bir konuşmayı sunuyoruz.

— Filminizin, esinlendiğiniz Luciano Bianciardi'nin «Loth kompleksi» öyküsüyle ne denli bir ilişkisi var?

— Biancardi'nin öyküsü, yalnızca bir çıkış noktası oldu. Filmde de küçük bir rol oynayan (ve geçen yıl ölmüş bulunan) Biancardi, günümüzde uğradığımız cinsel bombardımana kapılmış bir adamın, oğluna hediye ettiği küçük bir fotoğraf makinsaıyla karısının çıplak resimlerini çekmenin zevkine kapılmasını anlatmakla eğlenmişti. Öykünün sınırları buydu : Çiftin erotik oyunlarının kurnazca tanımlanması... Bir şakadan başka birşey değildi yani... Ben, toplumsal içeriği de öykünün psikanalitik unsurlarını da derinleştirdim. Bu kişiliksiz müzisyenin, bu yolla, derin bir aşağılık kompleksini, tatminsizlik duygusunu yenmeyi nasıl başardığını göstermek istedim. Günümüzün rekabete dayalı toplumlarında, kişiliksiz bir insanın yaşaması çok güç.

— Kahramanımız gerçekten bayağı bir kişi midir sizce?

— Hayır.. Bence, bir adamın kendi zayıflığı içinde yaşamasını yasaklayan toplum bayağıdır İnsan ancak kazandığı para ve toplumsal mevkiine göre değerlendirildiği insanlık dışı bir toplumda, kendini çaresiz hisseder. Bu tür şoklara uğrayan duygulu bir insan, kendini gitgide küçümser ve bu, bir nevroza dek gider. Zayıf insanlara karşı sevecenliğim var ve böyle olmak, sanırım ki herkesin hakkıdır.

— Ruh doktorunun varlığı, müzisyenin kompleksini açıklıyor, ancak bu kişiliği filmde bilgiç ve gülünç göstermissiniz..

— Semalara indirgenmiş bir dünyada yaşıyoruz. Sağda da, solda da bu böyle.. Psikanaliz, müthiş bir buluştu. ama kısa zamanda bir tüketim malı oldu, çıktı.. Çokluk kötüye kullanıldı, aşırılastığında gülünç oldu, özellikle herşeyi cinsel davranışa bağlamada abartmaya kaçıldığı zaman.. «Erkek Dediğin Ne Çalar»ın, aslında cinsel sorunları Mitos'luktan çıkarmaya çalışan ilk filmlerden biri olduğu inancındayım. Yine de şurası doğrudur: bir zayıflık kompleksine düşen bir adam intikamını, cinsiyete sığınarak almaya çalışabilir.

— Filminizde ilginç bir «kuş» teması var: Filmin özgün ismi «Erkek karatavuk» anlamına geliyor. Kahramanı, «ormandaki âşık erkek karatavuğun şarkısını «taklit ederek gelecekteki eşini buluvor, karısının ailesinin bir kuscu dükkânı var, bestelemeye çalıştığı opera da «Erkek karatavuk» ismini taşıyor...

— Bunu farkettiğinize sevindim. İtalya'da kimse farkına varmadı. Benim için tamamen şiirsel yaratıklar olan kuşlar, onları öldüren, tüm canlıları, doğal cevreyi yokeden bir dünyanın seçeneğidirler. Mutluluğa, saflığa, müziğe çağrıdırlar. Deliliği içinde, kahramanlarımız zalim

bir dünyadan bir kuş olarak çıkıp kurtulmak için bilinç altı bir dürtü duyar. Kurbanı olduğu acımasız bir toplumun katı kurallarının dışında, özgür bir yaratık olmak..

— Kahramanımızın özellikle bir viyolonselist olmasında bir neden var mı?

— Müziğe yeteneği var, ancak bu içine bastırılmış. Kemanı başaramıyor, viyolonselle yetiniyor ,ama hiçbir zaman bir solist olamıyacaktır. Bu sanatsal başarısızlık, viyonelselin biçimilye, karısının vücudu arasında bir «transfer» olayının başlangıcı oluyor.

— Deliliği ilerledikçe, düşleri daha sarsıcı, davranışı daha heyecanlı oluyor.

— Kişilik bunalımı, hayal kırıklığı, kuşkusuz ruhsal yapısını etkiliyor. Filmin başından beri, viyolonseli onun için bir nesneden de öteye, kendi «alter-ego» sudur. Onu merdivende unuttuğunda, kaçtığını kendisini bıraktığını, böyle yeteneksiz bir müzisyenin elinde olmaktan bıktığını sanır. Ona bir ruh yakıştırır. Delilik zihnine yerleştikçe, düşleri etkisini arttırır. Öykü, temelde trajiktir. Acılı, üzgün, toplum tarafından mahvedilmiş bir kişidir bu.. Karısına asılarak yaşamağa çalışır.

— Senaryo sürekli olarak buluşlarla, «gag» larla dolu.. Emprovize çalıştınız mı?

— Çok az.. Senaryoyu çabuk yazdım. Gab'lara gelince, bunlar öykünün dışında değildir, içten, kahramanın kendi heyecanından doğarlar.

— İtalyan eleştirmenleri, komedi yönetmenlerine karşı her zaman tutucu ve duyarsız davrandı. Dino Risi, siz ve diğerleri.. Ne dersiniz?

İtalyada eleştiri, bir taşralı eleştiridir? Zihinsel önyargıları ürkütücüdür. Ancak siyasal ve toplumsal içerliği olan, bağımlı filmlere önem verir. Bu sınırlama bana aptalca ve tehlikeli gibi gözüküyor. İtalya'da eksik olan bir mizahi edebiyat geleneğidir. Bunu bulmak için, Boccacio'ya çıkmak gerek.. Goldoni bile zamanında bağımlı bir gözlemci sayılmamıştır. Güldüren bir film. İtalyan elestirmenlerince ciddiye alınmaz. Voltaire söyle demisti: «Gerçekten ciddi olup da eğlendirmeyen hiçbir sey yoktur».. Bağımlılıkla en ilgisiz filmler bile büyük bir ciddilik ve daha gelişmiş bir sorumluluk duygusuyla ele alınıp eleştirilmelidir.

— Önemli filmlerinizin büvük bölümü, «Prensin Bâkiresi», «Meleklerin Cinsiyeti» «Erkek Dediğin Ne Çalar», «erkeklik» tema'sı etrafında dönüyor : Erkekliğin yokluğu, sahte erkeklik, fazla erkeklik..

— Bu, erkeğin kendisinden çok, kadın / erkek iliskilerine değin bir konu.. Bu konuyu, hemen her zaman, kadının suçlayıcı gözlerivle görmeye calıstığımı sanıyorum.. Bu filmde, baskisi sorunlarını, erkekliğin önemli bir yer tuttuğu cok özel bir iliski biçimiyle çözümlediğini sanır. Oysa gerçek erkeklik, manevi erkekliktir, davranıs erkekliğidir. Kadının erkekten istediği budur, oysa o, çözümün cinsel erkeklikten geçtiğini sanmayı sürdürür. (ECRAN Sayı 20 / Çeviren A.Dorsay)

SOVYET FİLİMLERİ

Sinamatek'in Aralık 1974 programında altı Sovyet filmi yer alıyor Uzun süreden beri üyelereimize sunamadığımız Sovyet sinaması, bütün büyük sinama sanatı ortamları gibi sürekli yenileniyor. Eski ustalar bir yandan yen ive değerli eserler vermeye devam ettikleri gibi bir yandan da yeni ustalar yetişiyor. Sovyet sinamasının son yıllarda yetiştirdiği en önemli sanatçı olan Tarkovsky'ni nfilimlerini önümüzdeki aylarda toplu olarak sunacağız. Öbür yandan Kiev'deki Aleksandr Dovçenko Stüdyosu, özellikle son yıllarda ürettiği filimlerle değişik bir yerel üslup, bir şiir yükü getirmiştir. Sovyet Sinamasına. Bu ay sizlere bu stüdyoda yapılmış dört önemli filim sunacağız. Böylece başta Dovçenko'nun karısı, Yulia Solntseva'yı ve Yakov Segel'i tanıtacağız, ayrıca iki usta'nın önemli iki eserini göstereceğiz : Donskoy'un Merhaba Çocuklar ve Kalatozov'un Gönderilmemiş Mektubu'nu.

MERHABA ÇOCUKLAR / MARK DONSKOY

MERHABA ÇOCUKLAR / Hullo Children / Yönetmen : Mark Donskoı Görüntü yönetmeni: Mıkhaıl Yakovıch, Vladimir Chibisov / Oyuncular : Lıoudmıla Skopına, Leonara Yankovskaia

Eisenstein, Dovçenko, Pudovkin üçlüsünden sonraki Sovyet Sinamasının önemli ustası Mark Donskoy bu filimde çağdaş bir cinayetin trajik sonuçlarına değiniyor: Hiroshima.

Kırımda uluslararası gençlik kampının bulunduğu yer : Artek. Her ülke, ırk ve renkten çocukların doğanın güzelliklerniden neşeyle yararlandıkları bu mutluluk ocağında tek kederli yüz var. Hiroshima'da atom bombasının radyasyonlarından yaralanmış İneko. Onun ölümü bütün çocukları derinden sarsar. Ve hepsi savaşa karşı mücadele etmeye söz verirler.

GÖNDERİLMEMİS MEKTUP / MİHAİL KALATOZOV

Kalatazov Görüntü yönetmeni : Sergei Urusevskv / Oyuncular : Tatiana Samoılova, Inokentı Smoktunavskı, Evgueni Urbanskı

Çağdaş Sovyet sinamasının bütün büyük isimlerinin gerçek bir sanat eseri yaratma amacıyla bir araya getiren bir çalışma sayılıyor Gönderilmemis Mektup...

Leylek Geçerken'in ve Ben Küba'nın yönetmeni Mihail Kalatozov ile gene Leylekler'in unutulmaz baş kadın oyuncusu Tatyana Samoylova. Görüntüler Kopar Zincirlerini Gülsarı'nın yönetmeni Sergey Urusuvski'nin. Erkek oyuncu ise Hamlet'i beyaz perdede en başarılı yorumlayan sanatçı Innokenti Smoktounovsky.

Dört yürekli bilim adamının, jeolog'un öyküsü anlatılır filimde. Elmas yataklarını güçlükler içind esaptayarak zafere ulaşırlar. Ama Taiga (orman) birden ateş alır. Ormanda yol bulamazlar. Sonunda kış, jeologların sağ kalan sonuncusunu yarı donmuş olarak bulur. Yatakların haritası cebindedir. Ve bu dört insan isimlerini, ormanın yüreğine yazdırırlar. Sonsuza dek yasamak üzere.

UNUTULMAYAN / YULIA SOLNTSEVA

UNUTULMAYAN / THE UNFORGETTABLE / Yönetmen : Yuliya Solntseva / Dovcenko'nun savas hikayelerinden uyarlama.

Sovyet devrimci sinamasının Pudovkin ve Eisenstein'la birkilte üç bü-

yük ustasından biri olan Doçenko'nun karısıdır Julia Solntseva, Büyük yönetmenin yaşantısı boyunca yarattığı eserlerde, yardımcısı olarak önemli katkıları olmuştur. Ama daha önemlisi, Julia Solntseva, kocasının ölümünden sonra Ukrayna'da onun adına kurulan ünlü stüdyonun en kişilikli bir kaç yönetmeninden biri olarak dikkati çekmiştir. Gerçekten Dovçenko stüdyosu özellikle son yıllarda dünyanın ilgisini çeken değişik bir sinamayı gerçekleştirmiştir. Paradjanov'un ÖLMÜŞ ATALARIMIZIN GÖLGESİNDE (ATEŞTEN ATLAR), İliyenko'nun geçen yıl Sinematek üyelerine unutulmaz anılar bırakan KARA YILDIZLI BEYAZ KUŞ, Yulia Solntseva'nın BÜYÜLÜ DESNA ve Yakov Segel'in ELVEDA GÜVERCİN / Frewel Doves / Yönetmen : Yakov Segal / Görüntü yönetmeni : Yury Ilyenko / Oyuncular : Svetlana Savelova, Alexei Loktev

ELVADA GÜVERCİN adlı eserleri, Dovçenko'nun ölümsüz şiir yapısına masal boyutları getirmiştir. Ukrayna Okulunun özelliği, en tipik temsilcilerinin bugünden ve gelecekten çok geçmişe dönük oluşlarıdır. Ancak bu geçmiş, alttan alta işleyen devrimci bilinçle çağdaş bir boyuta ulaşır.

Solntseva'nın en ünlü eseri Büyülü Desna'dır. Ancak UNUTULMAYAN yönetmenin filmografiyesinde özel bir yere sahiptir. Solntseva bu filminde bütün yerel renkleri koruyarak yakın yıllardan bir konyu, savaş konusunu ele almıştır.

Filmin konusunu Dovçenko'nun savaş öykülerinden alınan temayı onun diliyle özetliyelim :

«... Terkediyor insanlar şehirleri. Taiga'yı terkediyorlar... Hepsi asker şimdi. Kadınların elleri sertleşiyor. Küçük oğlanların yüreği kabarıyor. 22 Haziran 1941. Sakin Ukrayna köyü birden patlamalarla sarsılıyor. Petro Tchaban, kızı Oliessia, ve öbür köylüler güç deneylerden geçiyorlar. Birçoğu faşistlere karşı savaşırken ölüyorlar. Oliessia başka kızlarla birlikte tutuklanıp Almanyaya gönderiliyor... Annesi ise iki yaralı havacıyı sakladığı için SS'ler tarafından asılıyor.

Ama sonunda hesap gün ügelecektir. Ordunun kovaladığı faşist sürüler ülkeyi terkedecekler, Ukrayna toprağı özgürlüğüne kavuşacak, Petro Tchaban asker giysileri ile doğduğu köye dönecektir.

Şimdi askerlerle köylüler, zafer onuruna içiyor. Ölümü düşünmüyorlar. Artık gelecekten söz açılıyor... Hayat devam ediyor çünkü...»

ELVEDA GÜVERCİN / YAKOV SEGEL

VE

BİZİM EVİMİZ / YAKOV SEGEL

Nasıl geçen yıl KARA YILDIZLI BEYAZ KUS bize Yuri İliyenko'yu tanıttıysa bu yıl da ELVADA GÜVERCİN ve BİZİM EVİMİZ bir başka siir dolu evreni ve onun yaratıcısı Yakov Segel'i tanıtıyor. Bu filimlerde anlatılan çocukluk, baba ocağı, doğduğumuz mahalle ve sürüp giden hayattır. Yeni görüntüler, sevgiler ve düşüncelerle gelisen hayat. Güvercinlere düşkün küçük Guenka büyüdükce ilgileri değişecektir. elbette. Okul. Sevgilisi Tania. Sonra bir başka kent. Daha başka kentler. Ama güvercinler hep o yerdedir. Doğduğumuz yerde. Yani çocukluğumuzda. Şimdi onlar başka çocukların düşlerini dolduruyor.

BÜYÜK YOL / YURI OZEROV

BÜYÜK YOL / A Big Road / Yönetmen / Yuri Ozerov / Görüntü yönetmeni / Igor Chernykh Oyuncular : Inna Gulaya, Josef Abrham.
Yuri Ozerov adı, dünya sinamaseverleri için hiç te yabancı değildir. 1972 Münih Olimpiyatlarını filme almak için dünyanın dört yanından çağrılan ünlü yönetmenler arasında Ozerov da bulunuyordu. BÜYÜK YOL, ünlü Çek yazarı Haşek'i ve onun «Aslan Asker Şvaky» nın esin kaynağı, prototipi olan asker Straslipka'yı konu ediniyor. Bir Sovyet Çek ortak yapımı olan BÜYÜK YOL'da Yaroslav Haşek ile gerçekten yaşamış dostu Straslipka'nın yaşam öyküleri, dostlukarı, serüvenleri, yüzyıl başının, yani 1914'lerin, 1917'lerin bütün büyük oalyları içinden geçerek anlatılıyor. Hem de Haşek'e yaraşır bir mizah ve hiciv ile.

İKİ DOĞU AVRUPA FİLMİ

Aralık ayı programında iki Doğu Avrupalı yönetmenin, Fabbri ile 'in iki filmi yer alıyor : DECAMERON (ESKİ ÖYKÜLER) ve GÜNAYDIN BİNBAŞIM. Fabbri'nin sineması Sinematek üyeleri tarafından çok iyi tanınıyor. Bugüne kadar bu ünlü Macar yönetmeninin yaptığı bütün önemli filimler Sinematek'te gösterildi. Cehennemde İki Haftaym, Atlıkarınca, Profesör Hannibal, Yirmi Saat ve öbürleri. ESKİ ÖYKÜLER ise iki ayrı ülkenin aynı öyküleri ele alışları yönünden ilginç. Sağlıklı bir sinema dili ile geçmiş öyküleri uyarlayan Çek Dekameron'u mutlaka yeni bir açı getiriyor.

SELÇUK DEMİREL KARİKATÜR SERGİSİ — 11 - 28 Aralık

1945 Artvin doğumluyum ilk orta lise öğrenimimi Ankarada tamamladım. Bu yıl ADMMA Mimarlık bölümünde yüksek öğrenimime başladım.

Karikatüre 1 yıl önce 7 GÜN dergisinde haftalık karikatürler çizerek başladım. Halen çeşitli dergilerde karikatürlerim yayınlanmaktadır.

İlk kişisel sergimi (9-19 Kasım 1974 AKLA KARA 1) Ankara Or-an Sanat galerisinde gerçekleştirdim. Bunun dışında şimdiye kadar 9 karma sergi ve 3 uluslar arası karikatür yarışmasına katıldım. Bir sendikanın GREVCİ İŞÇİLER yararına düzenlediği karma sergiye 6 eserimle katıldım. 3 arkadaşımla (Turgay Karadağ, Seydali Gönel, Mükremin Mungan) bu yılın Mart ayında KARE KARİKATÜR gurubunu kurduk. Haziran ayında kare karikatür gurubuyla Ankara zafer parkında ilk açık hava sergisini gerçekleşirdik.

Karikatürün kitle haberleşmesinde önemli bir yeri olduğuna inanıyorum. Karikatürcünün, kitleye ulaştırmak istediği mesajı en özgün bir dille ifade edebilmesi çizgi sanatının geniş olanaklarıyla mümkündür. Çağımızın sanatçısı kendisini içinde yaşadığı dünya sorunlarından soyutlayamaz yığınların demokratik mücadelesinde görev almak zorundadır.

Amacım çağdaş teknolojinin malzeme olanaklarını özün ve biçimin birbirini dengelediği bir çizgisel anlatım içerisinde kullanabilmektedir.

Bu amaca ilerlerken yaşadığım dünyanın insanlarıyla sağlam bir diyalog kurabilirsem kendimi mutlu hissedeceğim.

Akla Kara 1. (Sergi notları) (9-19 Kasım — Ankara)

— Mesela Proleteryanın ideolojisini yeterli ölçüde pratikte ve onun biçimini daha yaygın ölçüde yaymaktır. Yani 20. y.y. dünya görüşü artık sanat eserlerinde kendisini yansıtıyor.

— Dost selçuk.

Sanatın toplumsal işlerini bir kez daha kanıtladın. Kafalara vura, vura. Yürekten kutlarım. Daha iyi, daha güzel, daha aydınlık günler için.

— Daha aydınlık, daha güçlü, daha özgür günlere birlikte.

— Bu sergiyi hazırlama çabaların sana emekçiliğin zevkini kutsallığını tattırdığına eminim. Bundan böyle kavgan hayırlı olsun.

— Sevgili kardeşim Selçuk.

Usta çizgilerinle biz emekçilerin uğraşına katılıyorsun candan kutlarım.

— Kardaş,

Yoğun, çarpıcı anlatımın sınırlanmamış, özünle, dünyanın değiştirilmesi yolundaki getirdiğin öneriye, çözüm yoluna baktım, kutlamadan edemedim seni.

— Biçimde kısa zamanda gösterdiğin başarının özde çok kısa bir zamanda olacağına inanarak tüm çalışmalarında başarılar dilerim.

— Sergiyi gezdim: Yeni bir bakış yeni bir ses duyabilmek gerçekten

çok güzel oldu benim için. Yaşamadaki amacın yaratma olduğunu düşünürdüm hep. Yaşamak nasıl bir savaşsa yaratmakta öyle. Sana bu uğraşında başarılar dilerken, yoğunluğuna sürekli olarak muhafaza etmeni temenni ederim.

— Selçuk arkadaş

Karikatür «Plastik bir değer olma ötesinde politik bir olaydır. Öz ve biçim dengesini kurma, sürecinin kısalması dileği ile.

— Dayan Selçuk dayan.

AHMET ESMER FOTOĞRAF SERGİSİ — 30 Aralık - 15 Ocak

1934 te Kirca ali'de (Bulgaristan) doğdu. Liseyi bitirdikten sonra profesyonel fotoğrafçılığa başladı. Balıkesir'de ilk defa karikatür, grup ve kişisel fotoğraf sergileri açtı. Yurt çapında birçok fotoğraf çalışmalarına katıldı. Ankara mimarlar odasının düzenlediği «Çocuk ve dünyası» konulu fotoğraf yarışmasında dördüncülük ödülünü kazandı. İkinci İstanbul Festivali nedeniyle kültür müsteşarlığının düzenlediği «Türkiye» konulu yarışmasında, renkliler dalında «Başarı Ödülü» aldı Balıkesirde halk eğitim başkanlığının düzenlediği fotoğrafçılık kurslarını yönetti. İstanbul şehir galerisinde siyah beyaz fotoğraf sergisi açtı. Son sergisi Sinematek Derneği lokalinde açılan «Ağaçların dilinden» dir. Ağaçların dilinden sergisi üzerine:

Sanat insandan ve doğadan kaynak bulur. Ben insanla çok uğraştım. Dağdaki diğer canlıların aynen insanlar şamasına bazı yaklaşımlarını gördüm. Sergim bu gördüklerimden devşirdiklerimdir. Frenkler bu konudaki fotoğraflara «Gülen Kamera» - «Gülen Fotoğraf» diyorlar. Alaycı bir benzetmeyle yola çıktım. Ortaya bunlar geldi. Balıkesir yöresinde ağaçlar bu türküleri söylüyor. Siz seyircilerin de eğer isterseniz bu gözlükle görüp çevrenizi seslendirebilirsiniz. Ağaçları ve fotoğrafı sevenlere selam olsun.

TÜRK SİNEMATEK DERNEĞİ ARALIK 1974, GÖSTERİ PROGRAMI PROGRAMI

17 Aralık Salı	16.30-19.00	Günaydın Binbaşı / Zoltan Fabrı
18 Aralık Çarşamba	16.30-19.00	Ölüm Kararı / İsmet Soydan
19 Aralık Perşembe	16.30-19.00	İki Düşman / Idue Nemıcı / Guy Hamılton
20 Aralık Cuma	16.30-19.00	Kadın Yapar / Zeki Ökten
21 Aralık Cumartesi	16.30-19.00	Kiralık Katil / İsmte Soydan
24 Aralık Salı	16.30-19.00	Gönderilmemiş Mektup / Mikhaıl Kalatazov
25 Aralık Çarşamba	16.30-19.00	Gönderilmemiş Mektup / Mikhaıl Kalatazov
26 Aralık Perşembe	16.30-19.00	Boşver Arkadaş / Zeki Ökten
27 Aralık Cuma	16.30-19.00	Dikkat Kan Aranıyor / Temel Gürsu
28 Aralık Cumartesi	16.30-19.00	Endişe / Şerif Gören
2 Ocak Perşembe	16.30-19.00	Elveda Güvercin / Yakov Segel
3 Ocak Cuma	16.30-19.00	Elveda Güvercin / Yakov Segel
4 Ocak Cumartesi	16.30 19.00	Felek / Arda Uskan
7 Ocak Salı	16.30-19.00	Vur Be Ramazan / Aykut Düz
8 Ocak Çarşamba	16.30-19.00	Büyük Yol / Yurı Özverov
9 Ocak Perşembe	16.30-19.00	Dönüş / Türkan Şoray
10 Ocak Cuma	16.30-19.00	Azap / Türkan Şoray
11 Ocak Cumartesi	16.30-19.00	Merhaba Çocuklar / Mark Donskoı
14 Ocak Salı	16.30-19.00	Unutulmayan / Yuri Solntseva

DİKKAT :

1 — 1970 sonrası yönetmenleri, kendi filimlerinin gösterilerini 19.00 seanslarında sunacaklardır.

2 — ZARDOZ, RABBI JACOB gibi ilk gösteri filimleri ayrıca ilan edilecek gün ve saatlerde gösterilecektir.